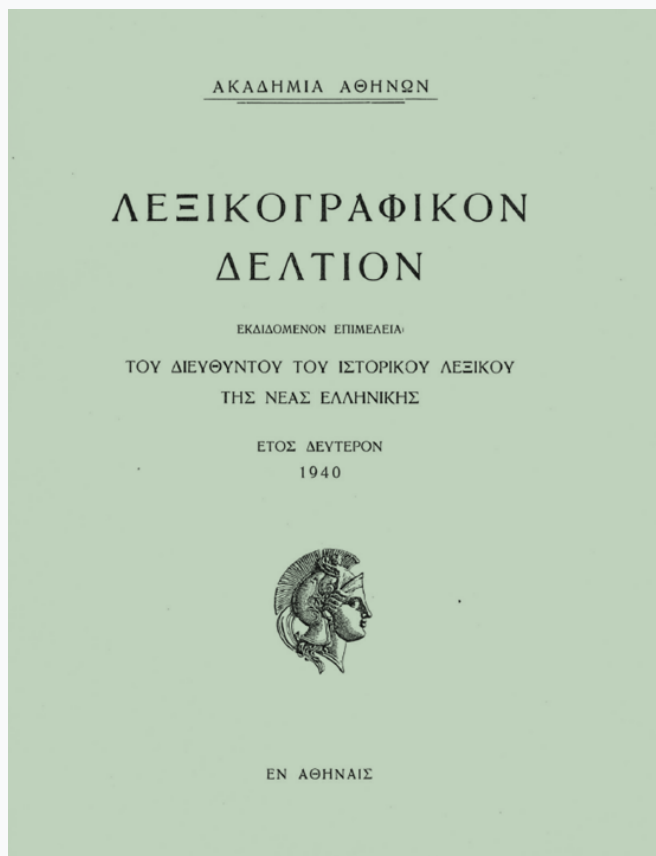

Lexicographic Bulletin

Vol 2 (1940)

Lexicographic Bulletin

Έτυμολογικά και σημασιολογικά

Dimitrios Georgakas

doi: [10.12681/ld.39161](https://doi.org/10.12681/ld.39161)

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΟΝ
ΔΕΛΤΙΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΙ

ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ
ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΕΤΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

1940

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

<i>Α. Α. Παπαδοπούλου</i> Ἐπιφρήματα εἰς - α	σελ. 3 - 74
<i>Βασ. Φάβη</i> Μετάθεσις καὶ ἀντιμετάθεσις φθόγγων	» 75 - 122
<i>Δ. Γεωργακά</i> Ἐτυμολογικά καὶ σημασιολογικά	» 123 - 141
<i>Ν. Π. Ἀνδριώτη</i> Ἐτυμολογικά	» 142 - 157

Ἐξετυπώθη τῇ 28 Φεβρουαρίου 1941.

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΣΗΜΑΣΙΟΛΟΓΙΚΑ

ἀναμνοιάζω

Παρά Σαχλίχη φέρονται οἱ στίχοι 154-155 (ἔκδ. Wagner σ. 68)

*ὅταν κερδαίνῃ ὁ ζαριστής, πολλοὶ τὸν συντροφιάζουν,
ἀμμὴ ὅταν χάνῃ, ἀφύρουν τὸν καὶ οὐδὲν τὸν ἀναμνειάζουν.*

Ὁ Σ. Ξανθουδίδης¹ κατ' ἀρχὰς ἐριμηνεύων ἀναμνιάζω = «δὲν σκέπτομαι, παραμελῶ» γράφει καὶ οὐδὲ τὸν ἀνεμνιάζουν, ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι ὀρθῶς ἔχει καὶ οὐδὲν τὸν ἀναμνοιάζουν· τὸ μὲν καὶ οὐδὲν = καὶ δέν, περὶ δὲ τοῦ ἀνα- πβ. ἀναθυμᾶται στίχ. 92,184 (ὄχι ἀνεθυμᾶται, ὡς διορθοῖ ὁ Σ. Ξανθουδίδης).

Βραδύτερον ὁ ἴδιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἑρωτοκρίτου² πραγματεύεται περὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ Ἑρωτοκρίτῳ ἀπαντῶντος ἀναμνιάζω (οὕτω γράφει τὴν λέξιν) καὶ ὑποστηρίζει ὅτι τὸ ρῆμα εἶναι ἄσχετον πρὸς τὸ ἀνεμος (ὡς ἐδέχοντο ὁ Γιάνναρης καὶ ὁ Chestacoff) καὶ πρὸς τὸ ὁμοιάζω. «Εἶναι — λέγει ὁ Σ. Ξανθουδίδης³ — νεώτερος εἰς -ιάζω (ἦ-ηιάζω) σχηματισμὸς γενόμενος ἐκ τοῦ ἀναμνήσω - ἀνέμνησα (τοῦ ἀναμνησσομαι) καὶ σημαίνει ἐνθυμοῦμαι, σκέπτομαι, φροντίζω. Εἰς τὸν Σαχλίχην . . . εὑρηται . . . καὶ οὐδὲν τὸν ἀναμνειάζουν». Καὶ παραθέτει τύπους ἀνάμνησαν, ἀνήμνησεν, ἀναμνήσω, ἀναμνεύεμαι (= ἐνθυμούμενος ἀναφέρω) κττ. καὶ γνώμην τοῦ Π. Παπαγεωργίου πρὸς αὐτὸν διατυπωθεῖσαν ὅτι «οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι τὸ ἀναμνησσομαι καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ ὑπόκεινται εἰς τὸ ἀναμνιάζω, ἀνεμνιάζω»· συμπεραίνει δὲ τὸ κατ' αὐτὸν «βέβαιον ὅτι τὸ ἀναμνιάζω εἶναι νεώτερος σχηματισμὸς ἐνεστῶτος εἰς -ιάζω (Γ. Χατζιδάκι ΜΝΕ 1,276 κέξ.) γενόμενος ἐκ τῶν τύπων ἀναμνήσω - ἀνέμνησα».

Τὸ δίδαγμα τοῦ Σ. Ξανθουδίδου εἶναι, νομίζω, ἐσφαλμένον, διότι τὸ ἀναμνιάζω δὲν δύναται νὰ ἐριμηνευθῇ ἐκ τοῦ ἀνέμνησα. Εἰς -ιάζω μετεπλάσθησαν τὰ παρ' ἀρχαίοις εἰς -ιῶ (-ιῶ) λήγοντα, οἷον μονοδγιάζω, κελεφγιάζω, κοπιγιάζω (αἰμοδιῶ, κελεφιῶ, κοπιῶ) κττ., ὁμοίως δὲ ἄλλα εἰς -ῶ ἀναλογικῶς ἐκ τοῦ ἀορίτου ἐσχημάτισαν ἐνεστῶτα εἰς -ιάζω, π. χ. διηγιάζω, πενιάζω, σπάζω (διηῶ, πεινῶ,

¹ Βυζαντις 1 (1909) 347.

² σ. 395 - 396.

³ σ. 396.

σπῶ) κττ. Ἄλλ' ἐκ ρήματος εἰς -ῖσα νομίζω ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σχηματισθῆ κανονικῶς ρῆμα εἰς -ιάζω· πράγματι φαίνεται ἀδύνατος ὁ σχηματισμὸς τοῦ ἀναμνιάζω ἐκ τοῦ ἀναμνιέμαι. Ἐπειτα ἐξεταστέον ἂν σημασιολογικῶς ἔχει πρᾶγματι τὸ ἀναμνιάζω σχέσιν πρὸς τὸ ἀναμνιήσχω.

Ἢ ὁρθῆ ἐρμηνεία καὶ τοῦ στίχου τοῦ Σαχλίκη καὶ τῶν τοῦ Ἐρωτοκρίτου νομίζω ὅτι εὐρίσκειται διὰ τῆς γραφῆς ἀναμνιοιάζω. Τὸ ρῆμα τοῦτο ἀπαντᾷ καὶ σήμερον ἐν Κρήτῃ ὑπὸ τοὺς τύπους ἀναμιοιάζω καὶ ἀναμνιοιάζω, σημαίνει δὲ μεταβατικῶς εὐρίσκω ὁμοιότητάς τινος πρὸς ἄλλον (συνών. παρομοιάζω, συνσπομιάζω), π. χ. δὲ δὸν ἀναμνιοιάζω μὲ κιάνερα¹. Νομίζω ὅτι τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔχει ἡ λέξις καὶ ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Σαχλίκη

ἀμμή ὅταν χάνη, ἀφίνοντ τον κι οὐδὲν τὸν ἀναμνιοιάζοντ.

Ἢ ἔννοια αὐτοῦ εἶναι: ὅταν κερδίξῃ ὁ ζαριστής, πολλοὶ τὸν πλησιάζουν καὶ τὸν συντροφεύουν μὲ τὴν σκέψιν βεβαίως νὰ ὠφεληθοῦν, ὅταν ὅμως χάνη, τὸν ἐγκαταλείπουν καὶ δὲν τὸν ἀναγνωρίζουν (δηλ. δὲν εὐρίσκουν τίχα νὰ ὁμοιάξῃ πρὸς γνωστὸν τῶν πρόσωπον). Ὅμοίως κεῖται καὶ ἐν Ἐρωτοκρίτῳ ἀναμνιοιάζω στίχ. Α 867 ἤγγηζε πάλι τοῖ πολλοὺς καὶ μπλέγ' δὲν τσ' ἀναμνιοιάζει, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁμοῖος πρὸς τὸν ἀνωτέρω τοῦ Σαχλίκη (*ἀφίνοντ τον κι οὐδὲν τὸν ἀναμνιοιάζοντ*).

Προαιτέρω δὲ κατήντησε τὸ ἀναμνιοιάζω (= ἀναγνωρίζω) νὰ δηλώσῃ τὸ ἐνδιαφέρομαι, φροντίζω, ὥστε δὲν ἀναμνιοιάζω = ἀφροντιστῶ. Οὕτως ἔχουν τὰ χωρία τοῦ Ἐρωτοκρίτου

Α 823 *κι οὐδὲ γεράκια οὐδὲ σκυλλιά οὐδ' ἄλογ' ἀναμνιοιάζει* (πβ. καὶ Α 831).

Α 774 *νὰ πέμπη δοῦλο μὲ γραφές, τὸ φίλο ν' ἀναμνιοιάξῃ.*

Παρομοίαν πρὸς τὸ ἀναμνιοιάζω ἐξέλιξιν σημασιολογικὴν ἔχει τὸ ρῆμα ἀναγνωρίζω (ἀρχ. ἀναγνωρίζω), π. χ. δὲν τὸν ἀναγνωρίζει γιὰ συγγενῆ του - γιὰ φίλο του².

ΠΑΜΠΩΝΩ

Παρὰ Σαχλίκη φέρονται οἱ στίχοι

123 (Παπαδημητρίου) *ἐπάμπωσέ με ἢ τήχη μου, εἰπέ μου, γεῖρε, φήγε,*

287 *ἰδὲ τὸ ποῦ σ' ἐπάμπωσεν ἢ μοῖρά σου, Σαχλίκη.*

Ὁ Ξανθουδίδης³ θεωρήσας ἀνύπαρκτον τὸ ρῆμα παμπώνω διώρθωσε τὸν πρῶτον στίχον εἰς ἐπόμπεψε ἢ ἐκόμπωσε, εἰς δὲ τὸν στίχ. 287 ἀποκατέστησε τὴν

¹ ἰδ. Ἱστορικὸν Λεξικὸν Ν. Ἑλληνικῆς ἐν λ. ἀναμνιοιάζω.

² αὐτόθι ἐν λ. ἀναγνωρίζω.

³ Βυζαντις 1 (1909) 362 καὶ 367.

γραφὴν τῶν κωδίκων Μ καὶ Ρ ἦτοι ἀπέσωσεν. Ὁ κ. Φ. Κουζουλές¹ ἐσημείωσεν ὅτι τὸ *παμπώνω* λέγεται ἐν Πελοποννήσῳ (Λάσται) ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἐξαπατῶ, ἄρα τὸ κείμενον ὀρθῶς ἔχει ἐπάμπωσε.

Συνάπτει δὲ ὁ Κουζουλές τὸ *παμπώνω* πρὸς τὸ *θαμπώνω*, διὸ καὶ παραβάλλει τὸ συνώνυμον *στραβώνω*. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ κοινὸν *θαμπώνω* λέγεται καὶ ἐν Κρήτῃ ὑπὸ τοὺς τύπους *θαβώνω* (*θαβός*) καὶ *θοβώνω* (*θοβός*), ἐν Σουφλίῳ δὲ τῆς Θράκης *χαμπώνω*, ἕτερος δὲ τύπος δὲν ἀπαντᾷ, τὸ δὲ *παμπώνω* δὲν φαίνεται δυνατόν ὅτι παρήχθη ἔξ αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ἡ λέξις δέον νὰ ἐξηγηθῆ.

Παρατηρῶ ὅτι τὸ ἐπάμπωσε εἰς τοὺς ἀνωτέρω δύο στίχους σημαίνει ὄχι θαμπώνω, ἀλλὰ παραγκωνίζω, περιφρονῶ (*ἐπάμπωσέ με ἢ τέχη μου, σ' ἐπάμπωσεν ἢ μοῖρα σου*), ταύτην δὲ τὴν σημασίαν ἔχει ἐν Καρπάθῳ τὸ ρῆμα ἀπαμπώθω (ἀπό + ἀμπώθω) ὑπὸ τοὺς τύπους ἀπαπώθω καὶ ἀποπώθω. Τὸ μεσν. ρ. ἀμπώθω (ἀρχ. ἀπωθῶ) ἀπαντᾷ σήμερον πολλαχοῦ, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ὑπὸ τὸν τύπον ἀμπώνω (Ἡπειρος, Κέρκυρα, Πάξοι, Στερεὰ Ἑλλάς), ὁ ὁποῖος φέρεται καὶ ἐν Λεφαρώνα Ἱστορ. Σωσάννης 102, καὶ ἀβώνω (Κεφαλληνία, Νάξος)², τὸ δ' ἐν Λάσται *παμπώνω* ἀπαντᾷ παρὰ τὸν ἀπλοῦν τύπον ἀμπώνω. Κατὰ ταῦτα τὸ παρὰ Σαχλίκη ἐπάμπωσε ἔχει ἐνεστώτα ἀπαμπώθω, καθ' ἣ καὶ ἀπογράφω-ἐπόγραφα, ἀποδίνω ἐπόδωκα κττ.

Ὅμοίως ὁ κ. Κουζουλές³ διώρθωσε τὸν στίχ. 51 (Παπαδημητρίου)

ἐξήμπωσέ με ἢ τέχη μου εἰς τὸ πολιτικαρεῖον

εἰς ἐξήμπωσέ με (= ὤθησε, προώθησε· πβ. φρ. *μ' ἀμπώθει ἢ μοῖρα*). Νομίζω ὅτι γραπτέον ἐξήμπωσε παρὰ τὸ *ξαμπώθω*, ὅπως ἐπάμπωσε παρὰ τὸ *παμπώθω*, διότι τὸ ἀπλοῦν εἶναι ἀμπώθω καὶ ὁ ἀόρ. (καὶ σήμερον ἐν Κρήτῃ) ἄμπωσα, ὄχι ἤμπωσα.

μ ὦ κ ο ς

Ἡ λέξις *μῶκος*, γνωστὴ ἐν Ἡλείῳ, ἐν Μακεδονίᾳ καὶ πολλαχοῦ τῆς Πελοποννήσου, σημαίνει ἐν Τριφυλίᾳ τὸν βλάκα, τὸν μωρότατον, ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν τῇ φρ. *μοῦ κάνει τὸ μῶκο* (= ὑποκρίνεται ἄγνοιαν πρὸς ἐμπαιγμὸν μου) καὶ *μῶκο!* (= σίγα!). Πόθεν ἡ λέξις;

Ὁ G. Meyer⁴ συνάπτει τὴν λέξιν πρὸς τὸ Ἱταλ. *moccio* κττ., ἀλλὰ δὲν πείθει. Τὸ οὖσ. *βῶκος* λέγεται ἐν Λαοδανελίοις, Θράκῃ, Πόντῳ, Ρόδῳ, Σερίφῳ

¹ Λαογραφία 3 (1911) 369.

² ἰδ. Ἱστορικὸν Λεξικὸν Ν. Ἑλληνικῆς ἐν λ. ἀμπώθω.

³ Λαογραφία 3, 368.

⁴ Neugriech. Studien 4, 53.

καὶ ἀλλαγῶ καὶ σημαίνει τὸν γέροντα βοῶν (Λαοδανέλλια) καὶ ἀπλῶς τὸν βοῦν (Θοράκη), μεταφορικῶς δὲ τὸν εὐήθη, τὸν δύσνον (πολλαχῶ), ὅπως καὶ βόιδι κοινόν, βούβαλος ἐν Ρόδῳ (= ὁ εὐήθης), ἐν Γέμα τῆς Θοράκης λέγουν τὴν φρ. σὰν τὸ βῶκο εἶναι (σὰν τὸ βόιδι). Εἶναι δὲ ἐντεῦθεν καὶ ἐπώνυμον Βῶκος¹. Ἐν Κοτυώροις τοῦ Πόντου ἐλέγετο καὶ βοῦκος.

Τὸ ὄνομα βῶκος φαίνεται Λαοικὸν ὑπόλειμμα ἀντὶ βοῦκος, ὃ ἐκ τοῦ βοουκος (πβ. βουκόλος ἀντὶ βουκόλος). Ἀληθῶς δὲ ἀπαντᾷ οὖσ. βῶκος παρὰ Θεοκρίτῳ 10,38 μὲ τὴν σημασίαν τοῦ βουκόλος (Λατιν. bubulcus)· πβ. καὶ τὰ νέα βοῦδαλᾶς ἐν Οἰνοῦντι (= ἄνους) καὶ βοῦδαρᾶς ἐν Κρήτῃ (= βλάξ) κττ., ὧν ἡ πρώτη σημασία εἶναι ἡ τοῦ βουκόλος.

Οὐδεμία, νομίζω, ἀμφιβολία ὅτι τὸ μῶκος καὶ τὸ βῶκος εἶναι ἡ αὐτὴ λέξις καὶ ὅτι ἐκ τοῦ βῶκος (= βοῦς, βλάξ) προήλθεν ὁ τύπος μῶκος (= βλάξ) οὐχὶ κατὰ φωνητικὴν τοῦ β εἰς μ τροπήν,² ἀλλὰ κατ' ἐπίδρασιν τοῦ συνωνύμου ἐπιθέτου μωρός. Γίνεται δ' αὕτη προφανῆς διὰ τοῦ ἐπιθ. μῶκοςρος ἀπαντῶντος ἐν Ἡλείῳ, ὅπερ κατὰ τὸν Μ. Φιλίππου³ ἐκ συμφύσεως βῶκος + μωρός.

χανταβουλι_άξω

Τὸ ρῆμα χανταβουλι_άξω ἀκουόμενον ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ Ἀρκαδίᾳ σημαίνει ὅ,τι καὶ τὸ κοινόν ρ. χανταζιώνομαι (= ἀφανίζομαι, χάνομαι) καὶ τὸ ρ. βουλι_άξω (= βυθίζομαι, καταδύομαι, μεταφορ. ἀφανίζομαι, ἀπόλλυμαι). Προφανῆ θεωρῶ ἐν τῷ χανταβουλι_άξω τὴν σύμφυσιν τῶν συνωνύμων τούτων ρημάτων χανταζιώνω καὶ β.υλι_άξω. Ὁ δ' ἐν Μάνῃ ἀκουόμενος τύπος χαντ βουλι_άξω ἔχει τὸ μὲν β' συνθετικὸν ὑπὸ τὸν ἀπαθέστερον τύπον βουλι_άξω (ἀπαντῶνται ἐν Ρόδῳ, Τραπεζοῦντι κ. ἄ.), τὸ δὲ χαντο - κατὰ παρετυμολογικὴν ἐπίδρασιν τοῦ σημασιολογικῶς συγγενοῦς ρήματος χώνω καὶ τοῦ ἐπιθέτου χωστός. Τέλος ὑποχωρητικῶς ἐπλάσθη ἐκ τοῦ ρήματος τὸ οὖσ. χανταβούλα ἀπαντῶν ἐν τῇ ἀρχῇ χανταβούλα γὰ γένης! (Ἀρκαδία, Ὀλυμπία, Τριφυλία).

κατσηφάρα κττ.

⁴ Ὁ συνάδελφος κ. Κ. Χατζηιωάννου⁴ ὑπεστήριξεν ὅτι τὸ ἐν Κύπρῳ λεγόμε-

¹ Ἡ τροπὴ αὕτη εἶναι δυνατὴ· οὕτως ἐν Κιμῶνι μαγόνι (βαγόνι), μασκαίνω (βασκαίνω). Βλ. *I. Βογιατζίδην*, Ἀθηνᾶ 37 (1925) 119.

² Οὐχὶ ὀρθῶς ὁ *I. Σταμιόπουλος*, Βόλτες ὀνοματολογικῆς, Ἀθῆναι 1929, σ. 17, συνάπτει πρὸς Ἰταλ. *Bocco*.

³ Γλωσσογνωσία Ἑλληνικῆ 3,213.

⁴ Σύμμεικτα ἔτυμολογικά, Ἀθηνᾶ 47 (1937) 152.

μενον οὖσ. *κατσηφάριον* (= μικρὸν νέφος κττ.) προῆλθεν ἀνομοιοτυπικῶς ἔκ τινος **κατσηφάριον* < *κατσηφάριον*, οὗ συνθετικὰ εἶναι ἀ' τὸ *κατση* θηλυκὸν τοῦ ἐπιθέτου *κακός* ἀποσπασθὲν ἔκ συνθέτων, οἷον *κατσηκορόνα*, *κατσηκουτάλα* κἀ., καὶ β' τὸ οὖσ. *νεφάριον* (νέφος). Ἄλλ' ἢ παραγωγή δὲν φαίνεται δυνατή. Πρῶτον διότι, ἐνῶ ἢ λ. *κατσηφάρα* εἶναι συνήθης εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, οὐδαμοῦ ἀπαντᾷ τὸ ὑποτιθέμενον *κατσηνεφάριον*, δεύτερον δὲ διότι ἐν τῷ **κατσηφάριον* δὲν ὑπάρχουν δύο ὅμοιαι συλλαβαί, ὧν ἡ ἑτέρα θὰ ἐξέπιπτε καθ' ἀπλολογίαν (τὸ τελικὸν *ν* τοῦ *κατσηνεφάριον* δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ληφθῆ ὡς τὸ αἴτιον τοιαύτης ἀνομοιώσεως). Ἡ ἀρχὴ τῆς λέξεως ἔχει ἄλλως.

Ὅτι τὸ ἐπίθετον *κατσηφής* ἐγένετο *κατσοῦριος* εἶπε πρὸ πολλοῦ ὁ Γ. Χατζιδάκις¹, περὶ δὲ τοῦ ῥήματος *κατσηφιάζω* ἀπαντῶντος ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θεσσαλίᾳ, *κατσοῦφιάζω* κοιν., ὅτι ἐγένετο ἔκ τοῦ *κατσηφιάζω* καὶ ὅτι λέγεται ἐπὶ καιροῦ, ὁ ὁποῖος συννεφούμενος κλίνει πρὸς βροχὴν, ἔγραψεν ὁ καθηγητὴς κ. Φ. Κουκουλές².

Πῶς ἐγένετο τὸ οὖσ. *κατσηφάρα*; Ἐκ τοῦ ἐπιθέτου *κατσηφός* (ὃ ἔκ τοῦ *κατσηφής*) παρήχθη τὸ ἀφηρημένον *κατσηφιά*³ (= ὀμίχλη, πούσι), ἐν Ἀπυρανθῶ τῆς Νάξου καὶ ἐν Σίφνῳ ἀπαντῶν πβ. *κατσοῦφιασε ὁ καιρός* ἢ ὁ οὐρανός, *κατσηφιασμένος οὐρανός* (= ὑπὸ ὀμίχλης κεκαλυμμένος) ἐν Σίφνῳ, *κατσηφλιασμένος*⁴ ἤλιος ἐν Θήρᾳ (= ὁ ὑπὸ νεφῶν σκιαζόμενος). Ἐκ τοῦ *κατσηφιά* δὲ παρήχθη τὸ ἐν Κύπρῳ *κατσηφάριον* διὰ τῆς καταλήξεως *-άριον* καὶ τούτου μεγεθυντικὸν *κατσηφάρα*⁵, σημαῖνον κυρίως μὲν τὴν σκυθρωπότητα (Ζάκυνθος), μεταφορικῶς δὲ τὸν ὀμιγλώδη καιρὸν, τὴν ὀμίχλην, τὴν καταχνιάν, ἀλλαχοῦ δὲ (Κίμωλος, Τήλος, Χίος) *κατσηφούρα*⁶ διὰ τῆς καταλήξεως *-ούρα*, ἐν Κρήτῃ *κατσηφάλα* διὰ τῆς καταλήξεως *-άλα*, ἐν Πάτραις καὶ Χαλκιῶ Χίου *κατσηφάδα*, πάντα ταῦτα σημαίνοντα τὴν ὀμίχλην· τὸ δὲ ἐν Κύπρῳ *κατσηφάριον* σημαίνει μπόρρα, οἷ ὑποκοριστικὸν *κατσηφαρούα* (- οὐδα), π. χ. *ἔπκλασεν μιά κατσηφαρούα βροδὴ*. Ὅτι αἱ σημασίαι εἶναι συγγενεῖς εἶναι προφανές. Οἷαν δὲ σχέσιν ἔχει τὸ *κατσηφής*

¹ ΜΝΕ 2,10 καὶ 292. Ἡ συλλαβὴ *τι* γίνεται *τσι*.

² Ἀθηνᾶ 29 (1917) Λεξικογραφ. Ἀρχεῖον 97.

³ Τὸ οὖσ. *κατσηφιά* καὶ *κατσοῦφιά* εἶναι νεώτερος σχηματισμὸς παρὰ τὸ ἐπίθ. *κατσηφός* - *κατσοῦφός*, ὅχι τὸ παλαιὸν *κατήφεια* ἢν οὕτως εἶχε τὸ πρᾶγμα, θ' ἀνεμένετο προπαροξύτονον, πβ. *ἀκριβής* - *ἀκριβός* - *ἀκριβεία*, *συγγενής* - *συγγενός* - *συγγένεια* κττ.

⁴ Τὸ ρ. *κατσηφλιάζω* προῆλθεν ἔκ τοῦ *κατσηφριάζω* (τύπος *κατσοῦφριάζω* ἐν Κρήτῃ, Μήλῳ, Σύρῳ) καὶ ὅχι, ὡς λέγει ὁ Μ. Φιλίππας, Γλωσσογνωσία Ἑλληνιστὴ 3,210, ἔκ συμφύσεως *κατσηφιάζω* + *τηφλιάζω*.

⁵ Κατὰ τὸν Α. Thumb, Indogerm. Forschungen 2,94 ἔκ τινος **κατσήφα*.

⁶ Ἐν Χίῳ μεταφορικῶς σημαίνει καὶ τὰς σαφνομένους ἀκαθαρείας, οἷον *κόνης* κττ.

- *κασιγηός* πρὸς τὸ *κασιουγός*, τοιαύτην ἔχει καὶ ὁ πολλαχοῦ ἀπαντῶν τύπος *κασιγηάρα* πρὸς τὸν λεγόμενον *πον κασιουγάρα*. Ὁ δὲ τύπος *κασιουγάρα* (Καλάβρουτα, Μάνη, Οἰνοῦς) καὶ ὁ *κασιουγάρα* (Κορσικὴ) ἐρμηνεύονται διὰ τῆς ἀφομοιώσεως τοῦ *i* πρὸς τὸ *a* τῶν παρακειμένων συλλαβῶν, ὁμοίως δι' ἐξακολουθητικῆς ἀφομοιώσεως ὁ τύπος *κασιουγούρα* (Εὐβοία, Κρήτη, Σέριφος).

Τὸ συνώνυμον *ἀντάρα*, οὗ ἡ σημασία ὁμίχλη εἶναι συνήθης, ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τοῖς Ποντίοις, ἔχει καὶ τὴν σημασίαν τοῦ νέφους ἐν Μαδύτῳ καὶ Νισύρῳ. Ἐκ δὲ τοῦ ἀνωτέρω *κασιουγία* (Οἰνοῦς) ἀποσπασθὲν τὸ *κασι-* προσεκολλήθη εἰς τὸ *ἀντάρα*, ὅθεν τὸ αὐτόδι συνώνυμον *κασιαντάρα*.

συναφέρνω, ξανίσκω

Ὁ κ. Κ. Χατζηιωάννου¹ πλὴν τοῦ ἀνωτέρω *κασιουγίω* παρέχει καὶ ἄλλα τινὰ παραδείγματα ἐκπτώσεως συλλαβῆς δι' ἀνομοίωσιν, τῶν ὁποίων θὰ ἐξετάσω ἕτερα δύο μὴ ὀρθῶς, νομίζω, ἐρμηνευθέντα ὑπ' αὐτοῦ.

Τὸ ρῆμα *συναφέρνω*, τοῦ ὁποίου τὴν ὀρθὴν παραγωγὴν ὑπέδειξεν ὁ Ἄθ. Σακελλαρίου², ἐρμηνεύει ὁ κ. Χ. ἄλλως, ὡς ἐξῆς: ἔκ συνθέσεως τῶν λέξεων *συχνά ἀναφέρνω* ἐγένετο τὸ *συχναναφέρνω* - *συχναναφέρνω* - *συχναφέρνω* - *συναφέρνω*. Καὶ τὸ μὲν *χν* τρέπεται εἰς *χν*³, δὲν λέγει ὁμοίως ὁ κ. Χ. πῶς τὸ *χν* ἠπλοποιήθη εἰς *ν* καὶ διατί δὲν ἀπόλλυται τὸ *γ* τῶν ὑπ' αὐτοῦ συμπαρατιθεμένων παραδειγμάτων *συγγοπιάνω*, *συγγοπίνω*, *συγγοτρούω* κττ. Τὸ πρᾶγμα ἔχει ἄλλως.

Ἐκ τοῦ παλαιοῦ *ἀναφέρω* παράγεται τὸ νέον *ἀναφέρνω* σημαῖνον κάμνω λόγον περὶ τινος, π. χ. *κάποιος σ' ἀναφέρῃ* (Μακεδονία), *ἀνάφρις τοῦ σκόλλου*; | *πᾶσι κί τοῦ ξύλου* (παροιμ., Ἡπειρος) κττ. Τὸ δὲ παλαιὸν *συναναφέρω* (= ἀναφέρω ὁμοῦ μετὰ τινος) σώζεται ἐν τῷ Κυπριακῷ *συναφέρνω* (καθ' ἀπλολογίαν), ὅπερ ἔχει ἀκριβῶς τὴν σημασίαν τοῦ *ἀναφέρω* (= κάμνω λόγον): οὕτω *ἄλληρ φορὰν γὰ μὲν συναφέρῃς τ' ὄνομάν μου*. Ἐντεῦθεν καὶ τὰ οὐσιαστικά *συναφορά* καὶ *συνάφεριμαν* (= ὁμιλία περὶ τινος ἀπόντος). Τὸ ἀρχ. *συναναφορά*, ὅπως καὶ τὸ ἀρχ. *συναναφέρω*, σημαίνει διάφορα

Ἐπίσης τὸ ρῆμα *ξανίσκω* παράγει ὁ κ. Χ. ἐκ τοῦ *ξανεμίζω* ἄλλὰ τοῦτο εἶναι ἀδύνατον, διότι τὸ *ξανεμίζω* δὲν δύναται νὰ γίνῃ *ἀνίζω*, ἄλλωστε δὲν πρόκειται ἀνομοίωσις.

Τὸ ρῆμα *ξανίσκω* καὶ *ξανίσκω* σημαίνει ἐν Κύπρῳ 1) ἀραιώνω, 2) λανα-

¹ ἔνθ' ἀν.

² Κυπριακὰ 2,808, ὅπως καὶ τοῦ κατωτέρω *ξανίσκω*.

³ Χρ. Πατελίδου, Φωνητικὴ 46

ορίζω, ξαίνω, 3) σχορπίζω, 4) ανακατώνω, Τὸ ξανίσκω καὶ παρὰ Meursius (1614) καὶ ἐν Συνασσωῦ τῆς Καππαδοκίας, ἐν Βονα δὲ τζανίζ - ζω. Παρήχθη δ' ἐκ τοῦ ἀορ. *ξζανα* (ξαίνω), καθ' ἃ καὶ *γάλλω - ἔφαλα - γαλίσκω* ἐν Συνασσωῦ, *ἀνασαίνω - ἀνάσανα - ἀνασανίσκω* (= ἀναπνέω) ἐν Κύπρῳ, *ζοραίνω - ζορκνίσκω* αὐτόθι, *μαροαίνω - μαροανίσκω* αὐτόθι, *μεινίσκω, γανίσκω* κττ. Κατὰ ταῦτα ὁ ἀόριστος *ξζανα* εἶναι πρότερος (*ξαίνω - ξζαινα*), ὁ δὲ τύπος *ξζάνισα* ὑστερογενῆς (*ξανίζω - ξάνισα*), περὶ τοῦ ὁποίου ἀντίθετα ὑποστηρίζει ὁ κ. Χατζηιωάννου.

ἄ γ ρ η

Ὁ εἰς τὰ Ἀρχαϊκὰ ἄσματα τῆς Κύπρου φερόμενος στίχος

να φάη ἄρδη τοῦ λαοῦ, να φά' ὄφτον περιτίθω

ἀπησχόλησεν ὡς πρὸς τὸ ἔτυμον τῆς λέξεως *ἄρδη* τὸν κ. Β. Φάβην, τὸν κ. Σ. Κυριακίδην, τὸν Σ. Μενάρδον, τελευταίως δὲ καὶ τὸν κ. Κ. Χατζηιωάννου. Τὸ ἔτυμον τῆς λέξεως ἐπισκοτιζοῦν καὶ οἱ τύποι *ἄβρη, ἄγρη, ἄγρον, ἄδριν, ἄφρον, ἄχρη* καὶ *ἄρκα*, ἀλλὰ κυρίως ἡ σημασία αὐτῆς.

Κατὰ τὸν κ. Β. Φάβην¹ ὁ στίχος ἀρχικῶς εἶχε: *να φά' συνέβριν* (τ. ἔ. συνέφριν, νεφραμιά)· πβ. τὸ ἐκ Κεφαλληνίας *να φάς τ' ἀπάγια τοῦ λαοῦ, στηθάρι ἀπὸ περδίσι*. Κατὰ τὸν Σ. Μενάρδον² *ἄβριν τοῦ λαοῦ* σημαίνει παρασκευάσμα ἐκ λαγῶν κρεάτων, ὡς ἡ *τσιβζιά τοῦ λαοῦ* (civet de lièvre). Ὁ κ. Σ. Κυριακίδης³ ὑποπτεύει ὅτι ἡ λ. *ἄκρη* ἢ ἀπαντῶσα ἐν Πουλολόγῳ στίχ. 8 (ἔκδ. Wagner σ. 181)

καὶ τρώγουσιν τὰ ἄκρη μου οἱ ἄρχοντες κρεσῶτα

(δηλ. τοῦ γερανοῦ) δὲν εἶναι ἄσχετος πρὸς τὸ *ἄγρον*, οὗ φέρεται καὶ τύπος *ἄρκα*.

Ὁ κ. Κ. Χατζηιωάννου⁴ προτείνει παραγωγήν ἐκ τοῦ ἐπιθέτου *ἄγουρα*, ἦτοι ὅτι ὁ στίχ. εἶχε *τ' ἄγουρα τοῦ λαοῦ* (= τὰ λαγῶδια) καὶ διὰ τὸ μέτρον *τ' ἄρκα* τοῦ λαοῦ καὶ εἶτα *ἄγρη* εἰς *η*, καθ' ἃ *ἄστροη, δέντροη, κάστροη* κττ.

Ἄλλὰ νομίζω ὅτι ἔδρασμα ἐκ λαγῶδιων παρασκευαζόμενον δὲν εἶναι «ἐξαίρετόν τι λίχνευμα, τὸ ὁποῖον νὰ γείωνται ὀλίγοι μόνον ἄνθρωποι»· ὁ πολὺ μικρὸς λαγὸς δὲν ἔχει νόστιμον καὶ ἐξαίρετον κρέας οὔτε κἂν κρέας, ὅπως δὲν εἶναι νό-

¹ Ἀφιέρωμα εἰς Γ. Χατζιδάκιν, Ἀθῆναι 1921, σ. 119 καὶ Λεξικογραφ. Ἀρχεῖον 6 (1923) σ. 361.

² Λαογραφία 8 (1921-5) 189.

³ Λαογραφία 8, 573.

⁴ Ἀθηνᾶ 47 (1937) 146 κξξ.

στιμον καὶ τὸ ἔδρασμα ἐκ πολλῶν μικρῶν ὀρνιθίων. Ἐπειτα διατί ὁ ποιητὴς θὰ ἐρ-
 ρύθμιζε: *να φά | η τ ἄ | γουρα τοῦ | λαοῦ |*, ὅθεν θὰ ἐλαμβάνετο τὸ ἄγ'ρα-ἄγρη,
 δὲν δύναμαι *να* νοήσω οὔτε διατί θὰ ἔλεγε τοῦτο μὲν *τ' ἄγουρα τοῦ λαοῦ* προσ-
 διορίζων τ. ἔ. ὡσεὶ κατ' ἀντίθεσιν πρὸ τὰ *μεστά* ἢ *ὄριμα τοῦ λαγοῦ*, τοῦτο δὲ
ὄφτον περιτίθιν. Ὡς φυσικώτερον θ' ἀνεμένομεν *ἄγουρα λαοῦ* (ἀνευ ἄρθρου) ἢ
ἄγουρο λαοῦ ἢ *ἄγουρο λαό*. Λιὰ τοῦτο τὸ πρᾶγμα ἐξακολουθεῖ *να* εἶναι σκοτεινόν.

Θὰ προτείνω δὲ καὶ ἐγὼ γνώμην πρὸς συζήτησιν.

Ἐκ τοῦ ἀρχαίου οὖσ. *ἄγρα* (= θήραμα, κυνήγι) ἔχομεν ἀρχ. ρῆμα *ἀγρεύω*
 = ἀλιεύω, ὅπερ σφζόμενον ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ λέγεται ἐν Λακωνικῇ ἐπὶ ἀλιέων,
 ὅθεν καὶ οὖσ. *ἀγρεμα* ἐν Ζακύνθῳ καὶ ἐπίθ. *ἀγρευτὸς παρ' Ὀππιανῶ* Ἀλιευτ.
 3,541 = συλληφθεῖς. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ *ἄγρα* παρήχθη τὸ ἀρχ. ρ. *ἀγρῶ* (-έω), οὗ
 ἐπίθετον *ἀγρητὸς* μὴ παραδεδομένον. Εἶναι λοιπὸν πιθανὸν ὁ ποιητὴς *να* εἶπε:

να φάη ἀγρητοῦ λαοῦ, να φά' ὄφτον περιτίθιν.

Οὕτως ὁ στίχος εἶναι τεχνικώτερος. Ἐν ἀρχῇ ἀμφοτέρων τῶν ἡμιστιχίων τί-
 θεται *να φάη - να φά'*. Ἀκολουθεῖ ἐν τῷ πρώτῳ *ἀγρητοῦ λαοῦ* καὶ ἐν τῷ δευ-
 τέρῳ *ὄφτον περιτίθιν* ἥτοι προσδιορίζεται ὁ μὲν λαγὸς ὅχι ὡς σκοτωμένος δι'
 ὕπλου, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἐπιθέτου *ἀγρητὸς* (= συλληφθεῖς ζῶν, ζωγρηθεῖς, πιασμένος
 ζωντανός)¹, τοιοῦτος δὲ λαγὸς παρέχει τὸ κρέας νοστιμώτερον ἢ ὁ διὰ πυροβο-
 λισμοῦ φονευθεῖς, τὸ δὲ περδίκιν προσδιορίζεται διὰ τοῦ ἐπιθέτου *ὄφτον* (= ψη-
 τόν). Παρατηρητέα ἢ τεχνικότης καὶ ὡς πρὸς τὰς συλλαβὰς τῶν λέξεων *ἀγρητοῦ*
λαοῦ - ὄφτον περιτίθιν, ἥτοι τὸ τρισύλλαβον ἐπίθετον + δισυλλάβῳ οὐσιαστικῷ =
 δισύλλαβον ἐπίθετον + τρισυλλάβῳ οὐσιαστικῷ. Κατ' ἀρχαίαν δὲ σύνταξιν λέγει «*να*
φάη ἀγρητοῦ λαοῦ», τ. ἔ. *να* γευθῆ (μέρους) τοιοῦτου λαγοῦ, διότι ὅλον λα-
 γῶν μόνος δὲν δύναται τις *να* φάγη². Πβ. Ξενοφ. Ἑλλην. 3, 3, 6 «... οὐδένα
 δύνασθαι κρύπτειν τὸ μὴ οὐχ ἠδέως ἂν καὶ ὤμων ἐσθίειν αὐτῶν». Ἀντιθέτως
 λέγει *να φά' ὄφτον περιτίθιν*, δηλ. ὀλόκληρον πέρδικα.

Ὁ κακὸς δὲ χωρισμὸς προσελθὼν ἐκ τοῦ μετρικοῦ τόνου

να φά | η ἄ | γρητοῦ | λαοῦ | να φά' | ὄφτον | περι | τίθιν

ἀπέδωκε τὸ ἀσαφὲς καὶ δυσνόητον *ἄγρη τοῦ λαοῦ*. Ὁ τύπος *ἄβρη* ἐρμηνευτέος

¹ Πβ. καὶ τὸν λαγὸν ἴς ἀνήφορον ἀπὸ δρομοῦ τὸν σῶνον (ἐνν. οἱ Σαρακηνοί). Ἀρμού-
 ρης ἔκδ. Γ. Δεστούνη (Πετρούπολις 1877), στ. 36. Βλ. ἀνατύπωσιν «Ἀθήναιον» 8 (1880) 385
 - 394 καὶ προχείρως Σ. Κυριακίδου, Διγενῆς Ἀκρίτας σ. 121 κέξ.

² Κατὰ τὸν κ. Χατζηγιάννου ἔνθ' ἀν. 146, ἐπειδὴ δὲν ἐτέθη καὶ ἐν τῷ β' ἡμιστιχίῳ
 μέρος τῆς πέρδικος (*να φά' ὄφτον περιτίθιν*), δὲν πρόκειται καὶ περὶ μέρος τοῦ λαγοῦ. Μετὰ
 τὰ ἀνωτέρω τὸ συμπέρασμα τοῦτο δὲν εὐσταθεῖ.

κατὰ παρετυμολογίαν πιθανῶς πρὸς τὸ ἐπίθ. *ἀβρός*, διότι ἐλέγετο «*ἀβρός λαγός*» (ὁ εὐτραφής) ἐν Τραπεζοῦντι ἐν τῷ στίχῳ

*Ἀβρός λαγός ἐβόσζετον ἔς τὸ πράσινον λιβαδόπον*¹.

Ὁ τύπος *ἄδρον* κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ *ἄδρός* (λεγόμενον καὶ ἐν Κύπρῳ), ὁ τύπος *ἄροα* ἀντὶ (*ἄροη* - *ἄροη*)² καὶ οἱ ἄλλοι τύποι ὁμοίως παρετυμολογικῶς.

σύγγρα_ια - σύγγρα_ιος

Ὁ καθηγητὴς Α. Σκιαῦς³ ἔγραψεν ὅτι ἐν Καλάμαις *σύγκριες* λέγονται αἱ ἔχουσαι τὸν αὐτὸν ἄνδρα γυναῖκες καὶ ἡ λέξις «σημαίνει τὰς ἔχούσας τὸ *αὐτὸ κρέας*, ἦτοι τὸ αὐτὸ σῶμα». Ὁ δὲ Σ. Ξανθουδίδης⁴ μαρτυρεῖ ἔξ Ἰεραπέτρου τῆς Κρήτης *σύγκριγος* (= ὁ ἀνήρ οὗ ἡ σύζυγος μοιχεύεται) καὶ παραβάλλει τὸ ἐκ Κυθήρων *σύγκριος* (= ὁ ἀνήρ μοιχαλίδος γυναικός) καὶ τὸ ἐν Καλάμαις *σύγκριες* τὸ ὑπὸ τοῦ Σκιαῦ μαρτυρούμενον, ὁμοῖται δὲ εἰς τὴν ἔορμητιαν ταύτην ἐκ τῶν *συμμέρισσα*, *συμμοίρισσα*, *σύγκρομοις* (Σάμιος) καὶ *συγκρόμισσα* (πολλαχοῦ). Ἐπειδὴ τὴν γνώμην ταύτην εἶδον καὶ ὑπ' ἄλλων γραπτῶς διατυπωμένην καὶ ἤκουσα εἰς προφορικὴν συζήτησιν, κρίνω καλὸν νὰ γράψω περὶ τοῦ πράγματος.

Ἡ λέξις *σύγγρα_ια* σημαίνει πολλαχοῦ τὴν νεκρὰν σύζυγόν τινος ἐν σχέσει πρὸς τὴν ζῶσαν, ἐν Μάνη δὲ τὴν δευτέραν σύζυγον ἣν ἐλάμβανεν ὁ Μανιάτης τῇ συγκαταθέσει τῆς μὴ τεκνοποιούσης πρώτης συζύγου καὶ ἐν Βουρβούροις τῆς Κυνουρίας τὴν ἀντεράστριαν, *σύγγρα_ιες* δὲ ἐν Λάσται τῆς Ἁρκαδίας, ἐν Μεσσηνίᾳ κ. ἄ. εἶναι ἡ ἀποθανοῦσα καὶ ἡ δευτέρα σύζυγος ὡς πρὸς ἀλλήλας. *Σύγγρα_ιος* δὲ σημαίνει ἐν Σίφνῳ τὸν ἔραστήν, ἐν Κυθήροις καὶ (*σύγκριγος*) Κρήτῃ τὸν σύζυγον μοιχαλίδος καὶ *σύγγρα_ιοι* ἐν Λάσται = οἱ σύζυγοι γυναικός τινος ὁ ἀποθανὼν καὶ ὁ δεύτερος ὡς πρὸς ἀλλήλους.

Νομίζω ὅτι αἱ λέξεις πρέπει νὰ γράφονται *σύγγρα_ια* καὶ *σύγγρα_ιος* καὶ ὄχι *σύγκριος* - *α*, διότι δὲν πρόκειται ὡς β' συνθετικὸν τὸ οὐσ. *κρέας* (*σύγκριος* λέγεται πον = ὀλόκληρος μὲ τὸ σῶμα του, σύσσωμος) οὐδὲ τὸ *κρέο* (οὐσ. *σύγκροο*), ἀλλὰ τὸ οὐσ. *γραῖα* - *γρα_ιά*.

¹ Ἀληθῶς δὲ τὸ κοινὸν οὐσ. *γρα_ιά* λέγεται ὑπὸ τὰς τόπους *γρα_ιά* ἐν Στέρονα Θράκης, *ριγιά* ἐν Αἴνῳ, ² Ἠπείρῳ καὶ Πελοποννήσῳ (Καλάβρυτα, Κορινθία) κ. ἄ.

¹ Ἰδ. Ἱστορικὸν Λεξικὸν Ν. Ἑλληνικῆς ἐν λ. *ἀβρός*.

² Τὸ *οργα*, πβ. *ὄρη* - *ὄρη*. Ἰδ. *Χρ. Παντελίδου*, Φωνητικὴ σ. 44.

³ Λαογραφία 4 (1912 13) 315.

⁴ Ἀθηνᾶ 38 (1936) 123.

Δηλοῖ δὲ τὸ *γοαῖά* καὶ τὴν σύζυγον ἀνεξαρτητῶς τῆς ἡλικίας της (καὶ ἂν δηλ. εἶναι νέα), π. χ. *πάω 'ς τὴ γοαῖά μου, δὲν μὲ ἀφίνει ἡ γοαῖά, ποῦ 'σαι, μωρὴ γοαῖά;* κττ. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον λέγεται καὶ τὸ οὖσ. *γέρωσ* (= ὁ σύζυγος).

Κατὰ τὸν τύπον δὲ τῶν ἀρχαίων προτύπων *συγγείτων*, *συγγενήτωρ*, *συγγέωρος* κττ. ἐγένοντο καὶ τὰ μεταγενέστερα *σύγγαμβροι* ἢ *συγκηδεσταί*, *συγγέρων* (ὁ ὁμοίως γέρων), *σύγγηρος* (ὁ ὁμοῦ γηράσκων) κ. ἄ. Κατὰ τὸν αὐτὸν τύπον ἐγένετο καὶ ἐν τῇ νέα Ἑλληνικῇ τὸ σύνθετον *σύγγροα* ἔχον τὰς ἀνωτέρω σημειωθείσας σημασίας.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀπλοῦν οὖσ. *γοαῖά* συνεκφερόμενον μετ' οὐσιαστικῶν ἐγένετο καὶ ἐπίθετον, ἤτοι λέγεται *γοαῖά γυναιῖα* (= γυνὴ γεγηρακυῖα), *ἡ γοαῖά κόττια*, *ἡ γοαῖά προβάτα* (Γορτυνία), *γοαῖά αἰγα - προβατῖνα - φοράδα* (Χίος), *γοαῖά ἀλουποῦ* (Ζάκυνθος) κττ., εἶπον οἱ ὁμιλοῦντες ἔπειτα καὶ *γοαῖος* ὡς οὖσ.¹ καὶ *γοαῖος ἄντρος*, *γοαῖος τράγος*, *γοαῖὸν προῖμα*, *γοαῖὸν πουλλὶ* κττ., ἤτοι τὸ *γοαῖος* ἐγένετο πλήρως ἐπίθετον. Οὕτω δὲ καὶ παρὰ τὸ οὖσ. *σύγγροα* (*σύγγροια* καὶ *συγγροια* ἐν Ἡπείρῳ, πβ. *γοαῖά* ἐν Θράκῃ) ἐσχηματίσθη τὸ οὖσ. *σύγγροαῖος*, ὅθεν καὶ οὖδ. πληθ. *σύγγροα* (τὰ ἐν Βουρβούροις = τὰ ἀλληλοπρόγονα. Ἡ δὲ σημ. τοῦ *σύγγροαῖος* «ἀνὴρ μοιχαλίδος γυναικὸς» προῆλθε φυσικῶς ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ ἀνὴρ γυναικὸς ἐχούσης καὶ ἑραστὴν εἶναι *σύγγροαῖος*, οἷονεὶ πρῶτος σύζυγος.

πατσαβούρα

Ἡ λέξις *πατσαβούρα* εἶναι πανελλήνιος σήμερον ὅπως καὶ τὸ οὖδ. *πατσαβούρι*.

Ἐν τῇ Τουρκικῇ γλώσσῃ ἀπαντᾷ *ρασανρα* (= ράκος) καὶ ἔξ αὐτοῦ ὁ I. Ronzevalle² ἐτυμολογεῖ τὸ ἐν Ἀδριανουπόλει φερόμενον *πατσάβρα* καὶ *πατσαβούρα*. Ἐπειδὴ ὁμοίως ἡ λέξις εἶναι ἐν τῇ νέα Ἑλληνικῇ, ἀπαντᾷ δὲ καὶ ὑπ' ἄλλους τύπους, ἤτοι *πατσαοῦρον* (Κύπρος), *πατσαοῦρι* (Νάξος), *πατσαοῦρ'* (Αἰτωλία) καὶ ὡς θηλ. *πατσαοῦρα* (Ζάκυνθος, Κύπρος, Μεγίστη), *πατσαοῦρα* (Ζαγόρι Ἡπείρου, Οἶνοῦς Λακωνικῆς), *πατσαμοῦρα* (Ἡπειρος), νομίζω ὅτι ἡ λέξις πιθανῶς παρελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς· κατὰ ταῦτα ἡ *πατσαβούρα* ἠλλοιώθη ἐν τῇ Τουρκικῇ εἰς *ρασανρα*, ὅθεν οἱ νέοι τύποι *πατσάβρα* (ἐν Ἀδριανουπόλει, ὡς παρωνύμιον δ' ἐν Κρήτῃ) καὶ *πατσάβρι* (ἐν Κρήτῃ).

¹ Κατὰ τὸν Γ. Χατζιδάκι, MNE 1,119 καὶ 2,112.

² Les emprunts turcs dans la langue de Roumélie, Paris 1913, σ. 57. Τουρκικὴν θεωρεῖ τὴν λέξιν καὶ ὁ A. de Cihac, Dictionnaire d'étymologie daco-romane, Francfort s/M. 1879, σ. 602.

Τί εἶναι δὲ ἡ λ. *πατσαβούρα*;

Ἐν Δολοῖς τῆς Μάνης λέγεται *πετσαβούρα*¹, τοῦτο δ' ἄγει εἰς τὸ οὖσ. *πέτσα* (Ἰταλ. *pezza*) = ὕφασμα, ὀθόνιον, χειρόμακτρον κττ. (Θήρα, Κορσική, Κρήτη κ. ἄ.). Τὸν μίτον τῆς ἐρμηνείας τῆς λέξεως παρέχει τὸ συνώνυμον οὖσ. *πετσάφι* λεγόμενον ἐν Μεσσήνῃ (Ἀνδροῦσα) καὶ Πυλῖα (Κορώνη).

Ὅπως δηλ. διὰ τῆς παραγωγικῆς καταλήξεως - *άφι* (ἀρχ. - *άφιον*) ἔχομεν παράγωγα *μπότσα* - *μποτσάφι* (μικρὰ μπότσα, Κεφαλλ.), *πίρος* - *πιράφι*, *σπηλάμια* - *σπηλάμιαφι* (καὶ ὡς τοπων. ἐν Μάνῃ), *σιῦλος* - *σιυλάφι* (Κεφαλλ.) καὶ τοπωνύμια ἐν Μάνῃ *Κουρτεράφι* (κουρτήρι = ἀκρωτήρι), *Κορδάφι*, *Σελλάφι* κἄ., οὕτω καὶ παρὰ τὸ *πέτσα* παρήχθη τὸ ὑποκορ. *πετσάφι*. Ἐκ τούτου δὲ ἐν Κορώνῃ μὲν παρήχθη ὑποκοριστικὸν *πετσαφάκι*, ἀλλαγῶν δὲ **πετσαφούρι*, ἐξ οὗ τὸ ἐν Μάνῃ ὡς μεγεθεντικὸν *πετσαβούρα*. Τοῦτο δι' ἀφομοιώσεως τοῦ ε πρὸς τὸ α τῆς ἀκολουθίου συλλαβῆς ἔδωκε τὸ κοινὸν οὖσ. *πατσαβούρι* καὶ *πατσαβούρα*. Πβ. ὅτι καὶ τὸ Ἰταλ. *pezzuolo* ἔδωκε τὸ ἐν Νισύρω λεγόμενον *πατσούλι*.

Τῆς δὲ τροπῆς τοῦ φ εἰς β ἔχομεν παραδείγματα *Βάραγγας* (φάραγγας), *βασούλι* (Εὔβοια), *καφὸς* - *καβούτσι* (Μάνη), *κόσσυφος* - *κόσσουβας* κττ.²

Δυσκολίαν εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐρμηνείαν θὰ παρουσίαζε μόνον Ἀραβικὴ καταγωγή τοῦ Τουρκικοῦ *πατθάβρα*, ὅποτε καὶ τὸ Ἑλληνικὸν *πατσαβούρα* ἠδύνατο νὰ παραχθῇ ἐξ ἐκείνου. Ἀλλ' ἡ λέξις *πατθάβρα* δὲν εἶναι Ἀραβικὴ, ἀλλὰ πιθανῶς νέα Τουρκικὴ καὶ δὴ καὶ κατὰ τὰ ἀνωτέρω δάνειον ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς. Παρατηρῶ δὲ ὅτι ἡ λέξις εἰσηλθε καὶ εἰς τὴν Ἀλβανικὴν (*πατθαβούρε*), εἰς τὴν Σερβοκροατικὴν (*πατθαούρα*) καὶ εἰς τὴν Ρουμανικὴν (*πατθαβούρα*, *πατθαούρα*, *πασαούρα*)³. Ὁ τονισμὸς εἰς τὰς γλώσσας ταύτας εἶναι ὁ αὐτὸς καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ, ἐν ᾧ ἐν τῇ Τουρκικῇ τονίζεται *πατθάβ(ου)ρα*.

λιμνιῶνας καὶ λιμνιῶνας

Τὸ οὖσ. *λιμνιῶνας* (= λιμὴν) εἶναι μεσαιωνικὸν καὶ ἀπαντᾷ ἤδη ἐν τῷ Χρονονικῷ τοῦ Μορέως Η 436 *ἐκεῖ ὅς τὴν Τσάραν ἤλθασιν, ἐπιάσαν τὸν λιμνιῶνα, ἐνῶ ὁ κῶδιξ Ρ παρέχει τὸν λιμέναν*.

Καὶ ὁ μὲν Α. Jannaris⁴ παράγει τὸ *λιμνιῶνας* ἐκ τοῦ *λιμὴν* κατ' ἐπίδρασιν τοῦ οὐσιαστ. *λίμνη* τὴν γνώμην ταύτην υἰοθετοῖ ὁ J. Schmitt⁵ καὶ ὁ K. Die-

¹ Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ φίλου κ. Σπ. Σαράβα.

² Ἰδ. *A. Georgakān*, Byzant. - Neugriech. Jahrbücher 14 (1937/8) 78 κέξ.

³ Ἰδὲ *A. de Cihac* ἐνθ' ἄν.

⁴ An historical Greek Grammar σ. 291 § 1035.

⁵ The Chronicle of Morea, London 1904, (Index) σ. 611.

terich¹, ὁ δεῦτερος λέγων ὅτι τὸ *λιμνωνας* εἶναι ὕστερος ἀναλογικὸς σχηματισμὸς ἀντὶ *λιμένας* μετ' ἐπίδρασιν τοῦ *λίμνη*. Κατὰ τὸν καθηγητὴν Κ. Ἄμαντον² τὸ τοπων. *Λιμνωνας* (Χίος, Κῶς, Σάμος καὶ ἀλλαχοῦ) ἐσχηματίσθη εἴτε κατὰ τὰ περιεκτικὰ εἰς *-ωνας* εἴτε μετὰ τῆς Ἰταλ. καταλήξεως *-one*, ὡς *περιστερώννα* (= μεγάλη περιστερά)· καὶ κατὰ τὸν μακαρίτην καθηγητὴν Σ. Μενάρδον³ κατὰ τὸ *Καλαμωνας*, *Μελισσῶνας* κττ. «ἐλέχθη καὶ *λιμνωνας* ἀντὶ *λιμένας* (ἤδη παρὰ Μαχ. 92), ὅθεν καὶ ὁ *Λιμνωνας* τοῦ Καρπασίου». Ὁ Μ. Φιλήντας⁴ πιστεύει ὅτι καὶ τὸ *λιμωνας* δηλοῖ «τὸν τόπο πὺρ μένει ἢ προφυλάσσεται ἢ φυτρώνει τὸ νόημα τῆς ρίζας (τοπικά)». Καὶ κατὰ τὸν Σ. Ξανθοῦδίδην⁵ «ἡ λέξις ἐσχηματίσθη μετὰ τῆς τοπωνυμικῆς καταλήξεως *-ωνας* (καὶ μετὰ συμφύσεως πρὸς τὸ *λίμνη λιμνωῶνω* ἢ κατὰ τὸ *καλαμωνας*)» καὶ παραπέμπει εἰς τὸν Γιάνναρον καὶ τὸν Φιλήνταν.

Ὅτι αἱ λέξεις *λίμνη* - *λιμένας* καὶ *λιμνωνας* εἶναι ἐτυμολογικῶς συγγενεῖς, εἶναι σαφές. Πῶς ὅμως τὸ δεύτερον παρήχθη ἐκ τοῦ *λίμνη* εἶναι δύσκολον νὰ λεχθῆ, διότι οὔτε τὸ *-ένας* δύναται νὰ τραπῆ εἰς *-όνας* εὐκόλως οὔτε τὸ *ι* (*λιμν-ι-ώνας*) νὰ δικαιολογηθῆ. Πάντως δὲν δυνάμεθα νὰ εἴρωμεν εἰς αὐτὸ τοπωνυμικὸν κατάληξιν *-ωνας* ἢ ἀναλογικὴν ἐπίδρασιν τοπωνυμίων εἰς *-ωνας* καὶ τοῦ οὐσ. *λίμνη*, ὡς ὑπεστηρίχθη. Κατωτέρω θὰ ἐπιχειρήσω ἐρμηνεῖαν τινά.

Ὡς γνωστὸν, παρὰ τὰ παλαιὰ οὐσιαστικὰ εἰς *-ών* ἔχομεν μεταγενέστερα παρεκτεταμένα εἰς *-εών*, π. χ. *προμαχών* καὶ *προμαχεών*, *πυλών* καὶ *πυλεών*⁶, *ἀχυρών* (-ἀχυρώνας) καὶ νέον *ἀχυρεῶνας* ἐκ τινος *ἀχυρεών* κᾶτ. Κατὰ ταῦτα τὰ εἰς *-εών* ἐπλάσθη πιθανῶς καὶ μεταγενέστερον **λιμενέων*, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν γνωστὸν νόμον τοῦ Kretschmer ἐγένετο *λιμενέων* τοῦτο δὲ ἐγένετο *λιμνεῶς* (Παγαῖον, Σωζόπολις), καθ' ἃ καὶ *δράκως*, *χειμῶς* κττ. (πβ. ἀρμεγῶνας - ἀρμεγῶς, διαλεγῶνας - διαλεγῶς κτῶ.), καὶ *λιμνεῶνας* ἤδη μεσαιων. καὶ νεώτερον, παρὰ τοῦτο δὲ καὶ θηλυκὸς τύπος *λιμνεῶνα* (ἢ) ἐν Κυζίκῳ, καθ' ἃ καὶ ἡ *ἀχυρεῶνα*, ἢ *περιστερεῶνα* κτῶ. παρὰ τὸ ὁ *ἀχυρεών*, ὁ *περιστερεών*.

Ὅπως δὲ ἔχομεν ὑποκοριστικὰ ἐκ τοῦ *λίμνη* τὸ *λιμένι* (Νίσυρος) καὶ ὡς τοπων. *Λιμένι* (Κάρπαθος, Νίσυρος, Μάνη) καὶ πληθυντ. τὰ *Λιμένια* (Κεφαλληνία), *Λιμενάκια* (Μάνη), οὕτως ἔχομεν ὑποκοριστικὰ παρὰ τὸ *λιμνεῶνας* τὸ

¹ Balkan - Archiv 4 (1928) 127.

² Die Suffixe der neuogr. Ortsnamen, München 1903, σ. 24.

³ Ἀθηνᾶ 18 (1906) 351.

⁴ Γραμματικὴ τῆς Ρωμαϊκῆς γλώσσας, Ἀθήνα 1907, § 1410.

⁵ Ἐρωτόκριτος, Ἀθήναι 1915, σ. 598, πβ. καὶ 743.

⁶ Id. S. Psaltes, Grammatik der byz. Chroniken, Göttingen 1913, σ. 25.

λιμνεῖον (Κεφαλληνία, Μάνη), καὶ *Λιμνεωνάκι* (Μάνη)¹, ἐπίσης *λιμενάρι* (καὶ *-ια*) πολλαχοῦ καὶ *Λιμνεωνάρι* (Σκῦρος).

Προφανῶς εἰς παρετυμολογίαν πρὸς τὸ *λίμνη* ὀφείλονται οἱ τύποι *λιμνοστάσι* (Χίος, Κρήνη) παρὰ τὸ *λιμνέοστάσι* (Χίος), *λιμνώνη* (Κεφαλληνία) παρὰ τὸ *λιμνεῖον* (Κεφαλληνία, Μάνη) καὶ *λιμνωνας* (Pianzola, Weigel), ἂν τοῦτο ἔχῃ ὀρθῶς, καὶ *λιμνωώνω* (Πελοπόν.) = ἔλλιμενίζομαι.

Εἶναι δὲ ἀξιοσημείωτον ὅτι μετὰ τῶν ἀνωτέρω τύπων συνέπεσαν λέξεις παράγωγοι τοῦ *λίμνη*. Οὕτω *λιμνωώνω* ἐν Σητεία καὶ Μύρθιο Κρήτης «λιμνάζω, πλημμυρῶ» καὶ *λιμνωῶνας* ἐν Σητεία «λίμνη ἐκ σωρευομένων ὑδάτων» καὶ ἀλλαχοῦ «μεγάλῃ λίμνη»². Ἀμφότερα ταῦτα παράγονται, νομίζω, ἐκ τοῦ *λίμνη* παρὰ τὸ ὑποκοριστ. *λιμνὶ* (πολλαχοῦ) τὸ μὲν ρῆμα *λιμνὶ + ὄνω*, τὸ δὲ *λιμνωῶνας* (γρ. *λιμνωῶνας*) εἶναι μεγεθυντικὸν (πβ. σημ. «μεγάλῃ λίμνη») τοῦ ὑποκορ. **λιμνωῶνι*. Τοῦτο δὲ μετὰ τῆς καταλήξεως *-ῶνι* (*λιμνὶ + ὄνι*), ὅπως πολλὰ μεσαιωνικὰ καὶ νέα ὑποκοριστικά, π.χ. *πετροῶνι*, *μαρμαροῶνι*, *χαλαβροῶνι*, *σταυροῶνι*, *στρατώνι*, *διχαλώνι*, *Λακκῶνι*, *ραχῶνι* κἄ.³ Πρόσθετες ἀγγριφῶνι (ἀγγρίφι), ἀδραχτιλῶνι (ἀδραχτιλί), ἀμπαρῶνι (ἀμπάριζα) κἄ.

σφεντουρίζω - σβουντουρίζω κλπ.

Σβουντουρίζω λέγεται ἐν Ἀστυπαλαίᾳ καὶ Λακωνικῇ (= σουρίζω) καὶ *σβουντριζῶν* ἐν Ἠπειρῷ (= ορίπτω τι μεθ' ὀρηκῆς, ἐκσφενδονίζω), *σβουντουρῶ* δὲ ἐν Κύνῳ, Σύμῃ καὶ Ρόδῳ (= ορίπτω μεθ' ὀρηκῆς μακράν, ἐκσφενδονίζω κττ.) καὶ *σβουντροῦον* ἐν Ἠπειρῷ.

Πρὸς τὸ Ἰταλ. *sventolare* συνῆψε τὸ ρῆμα ὁ G. Meyer⁴ καὶ πρὸς τὸ Ἰταλ. *ventolare* ὁ κ. Δημ. Σάρορος⁵. Ὁ δὲ G. Murru⁶ θεωρεῖ τὸ *σβουντουρίζω* καὶ τὸ *σβεντουρῶ* παρηγμένον ἐκ τοῦ Ρουμανικοῦ *zvinturare* (= *schleudere stroh*), ὃ ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ *sventolare*. Τὴν αὐτὴν γνώμην ἐκπροσωπεῖ τελευταίως καὶ ὁ G. Pascu.⁷ Αἱ ἐτυμολογίαι αὗται δὲν εὐσταθοῦν οὔτε σημασιολογικῶς οὔτε φω-

¹ Κ. Πασαγιάννη, Μοσχέες, διηγήματα, Ἀθήναι 1898, σ. 90. Σ. Πασαγιάννη, Ἀντίλαλοι, Ἀθήναι 1899, σ. 67.

² Ν. Πολίτου, Ἐκλογαί, Ἀθήναι 1914, σ. 134. Γίνεται λόγος ἀνωτέρω περὶ *λίμνης* καὶ κατοπιν στίχ. 17 *θεορεῖς ἐξεῖτο τὸ βοννὸ κ' ἐξεῖτον τὸ λιμνωῶνα*; Ὁ Πολίτης ἐρμηνεύει ἐν ὑποσημ. «*λιμνωῶνας* = μεγάλη λίμνη».

³ Ἰδ. Φ. Κουκουλέν, Byzant. Zeitschr. 26 (1926) 325 σημ. 3.

⁴ Neugriech. Studien 4,30.

⁵ Παρατηρήσεις εἰς τὸ γλωσσάριον τοῦ Ἀραβαντινοῦ σ. 98.

⁶ Rumänische Lehnwörter im Neugriechischen, München 1902, σ. 40.

⁷ Rumänische Elemente in den Balkansprachen, Genève 1924, σ. 95.

νητικῶς ἢ τυπικῶς (ἐκ τοῦ *sventolare* ἀνεμένετο σβεντουλάρω ἢ σβεντουλαρίζω, ὄχι *σβουντριζω* ὡς ἐν Ἡπείρῳ). Ὁ μακαρίτης καθηγητῆς Γ. Ἀναγνωστόπουλος¹ ἀνήγαγε τὸ ρ. *σβουντράου* εἰς ἀμάρτυρον οὐσ. *σβόντρος* (ἐκ τοῦ βρόντος;). Νομίζω ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς λέξεως εἶναι ἄλλη.

Ἡομήνευσα ἄλλοτε ὡς σύμφυρτον ἐκ τῶν λέξεων *σφεντόνα* + *σβούρα* τὸ οὐσ. *σφεντούρα*, ἐξ οὗ καὶ ρῆμα *σφεντουρίζω* - (α) *σφεντουρῶ*². Καὶ τώρα παρατηρῶ ὅτι τὴν αὐτὴν μετὰ τοῦ *σφεντουρίζω* - (ἀ) *σφεντουρῶ* σημασίαν ἔχουν καὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς κατὰ τὴν γνώμην μου εἶναι οἱ τύποι *σβεντουρίζω* (= μεθ' ὄρμης ρίπτω, τινάσσω κατὰ γῆς) ἐν Κεφαλληνίᾳ, *σβεντουρῶ* καὶ *ἀσβεντουρῶ* ἀλλαγῶ³. Τὸ *σφεντουρίζω* ἠλλοιώθη καὶ εἰς τὸ *σβουντουρίζω* πιθανῶς κατ' ἐπίδρασιν τοῦ συνωνύμου ρήματος *σβου* - *ρίζω* (= περιστρέφω ὀρμητικῶς, ἐκσφενδονίζω κττ.) ἀπαντῶντος πολλαχοῦ. Ἐντεῦθεν ὁ ἐξ Ἡπείρου τύπος γραπτέος *σβουντράω* (ἦ - *άου*) προσελθὼν δι' ἀποβολῆς τοῦ ἀτόνου *ου*.

Ὡς δὲ *σφεντουρίζω* > *σβουντουρίζω*, οὕτω καὶ παρὰ τὸ *σφεντούρα* ἐπλάσθη * *σβουντούρα*, διότι ἐν Λακωνικῇ λέγεται *σβούντουρας* (= ἡ παιδιὰ σβούρα), ὅπερ δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ μεγειθυντικὸν τοῦ ἀμαρτύρου *σβουντούρα*.

μ έ σ α

Ὁ συναδέλφος κ. Σ. Καψωμένος⁴ διετύπωσε τὴν γνώμην ὅτι τὸ ἐπίρρημα *μέσα* (= ἐντὸς) ἠδύνατο νὰ προέλθῃ ἐκ τοῦ ἔσω - ἔσα (*ἐλάτε ἀπὸ ἔσα* ἐν Πυργίῳ Χίου) κατ' ἐπίδρασιν τοῦ *μέσος*. Μήπως ὅμως τὸ ἐπίρρημα *μέσα* δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ κατ' εὐθειᾶν ἐκ τοῦ ἐπιθέτου *μέσος*;

Τὸ ἐπίρρημα *μέσα* ἐσχηματίσθη, νομίζω, παρὰ τὸ ἐπίθετον *μέσος*, ὅπως τὰ ἐπιρρήματα *κακά*, *καλά*, *ώραῖα* κττ. παρὰ τὰ ἀντίστοιχα ἐπίθετα *κακός*, *καλός*, *ώραῖος* κοῦκ. Ἡ σχέσις λοιπὸν τοῦ μεσαιωνικοῦ καὶ νεωτέρου ἐπιρρ. *μέσα* ἔχει πρὸς τὰ ἀρχαῖα *μέσως* καὶ *μέσον* ὡς τὸ *κακά* πρὸς τὸ *κακῶς* κττ. Πβ. καὶ τὸ σύνθετον *ἀνάμεσα* μεσαιων. καὶ νέον καὶ τὸ συνώνυμον αὐτοῦ μεσαιων. *ἀναμέσον* καὶ (μεταγενέστ. *ἀνὰ μέσον*) καὶ *ἀνάμεσον* καὶ *ἀναμεσόν*⁵. Εἶναι δὲ σαφὲς ὅτι *μέσον* καὶ *μέσα* ἐλέγοντο παραλλήλως τὸ πρῶτον ἐκ τοῦ ἐνικοῦ οὐδ. ἐπιθέτου *μέσον*, τὸ δεύτερον ἐκ τοῦ πληθυντ. *μέσα* πβ. Πτωχοπρόδρ. 3,165α καὶ

¹ Ἀθηνᾶ 36 (1924) 77.

² Byzant. - Neugriech. Jahrbücher 11 (1934) 132.

³ Πανδώρα 11, 384.

⁴ Voruntersuchungen zu einer Grammatik der Papyri der nachchristl. Zeit, München 1938, σ. 80 σημ. 2.

⁵ Ἴδὲ Ἱστορ. Λεξ. Νέας Ἑλληνικῆς 2,90β καὶ 91β (*ἀνάμεσα*, *ἀνάμεσον*).

μέσον γὰ ἐκατέβηκε ἐξαίφνης καὶ ἀνεπίστως, κατ' ἄλλο χειρογρ. καὶ μέσα ν. ἐ... , καὶ 187... πῶς οὐκ ἐσχίσθη μέσα; Διήγ. παιδιόφρ. στ. 912 (Wagner) καὶ στήκουσαν οἱ ἄνθρωποι μέσα ἀρματομένοι κτλ.

Ἡ ἀρχικὴ σημασία τοῦ μέσα ἦτο «ἐν τῷ μέσῳ (δύο ἢ πλειοτέρων σημείων)», μεταξὺ ἐπὶ κύκλου π. χ. σημεῖον εὐρισκόμενον ἐν μέσῳ τῷ κύκλῳ ἦτο μέσα ᾗς τὸν κύκλον ἐν Βονα διέσωσεν ἡ λέξις τὴν σημασίαν ταύτην «ἐν μέσῳ»· κατ' ἐπέκτασιν τὸ μέσον - μέσα ἐδήλωσεν ὅχι τὸ ἀκριβῶς ἐν τῷ μέσῳ σημείων τινων, ἀλλ' ἀπλῶς τὸ «μεταξὺ» καὶ τὸ «ἐντὸς» (ἀνάλογος εἶναι π. χ. ἡ μὴ διαστολὴ τῆς σχέσεως τῆς ἐν τόπῳ σιάσεως ἀπὸ τῆς εἰς τόπον κινήσεως, π. χ. εἶμαι ᾗς τὴν Ἀθήνα - πάω ᾗς τὴν Ἀθήνα).

Πράγματα παρέχει καὶ ὁ τύπος μέσ' ἐν συνεκφορᾷ, π. χ. μέσ' ᾗς τὸ δάσος, μέσ' ᾗς τὸ σπίτι, μέσ' ᾗς τὸ χειμῶνα κτλ. Ὁ Γ. Χατζιδάκις¹ ἐρμηνεύει τὸν τύπον μέσ' (ᾗς τὸ δάσο) ἐκ τοῦ μέσα (ᾗς τὸ δάσο) δι' ἀποβολῆς τοῦ α, ὁ δὲ Γ. Ψυχάκης² ἐκ τοῦ μέσ' ἀπὸ (ἀντὶ μέσα ἀπό). Παρατηρῶ ὅμως ὅτι λέγεται παραλλήλως μέσ' ᾗς τὸ σπίτι καὶ μέσα ᾗς τὸ σπίτι, μέσα ᾗς τὸ χειμῶνα καὶ μέσ' ᾗς τὸ χειμῶνα κοῦκ. Διὰ τοῦτο ὑποθέτω ὅτι ὑπὸ τὸν τύπον μέσ' κρύπτεται ὁ μεσαιωνικὸς τύπος μέσον γενόμενος μέσο³· ἐπειδὴ δὲ ἡ σύνταξις αὐτοῦ ἦτο πάντοτε κατ' αἰτιατικὴν μετ' ἀρσενικῶν καὶ οὐδετέρων συνήθης, μέσο ᾗς τὸ χωριό, μέσο ᾗς τὸ περιβόλι, μέσο ᾗς τὸ χειμῶνα κτλ., εἰς τὴν ἐκφορὰν ταύτην ὑπέστη τὰς ἀκολουθίας τοῦ νόμου τοῦ Kretschmer, ἦτοι μέσ' ᾗς τὸ χωριό, μ' ᾗς τὸ περιβόλι, μέσ' ᾗς τὸ λογιμὸ κοῦκ.⁴ φυσικὰ δὲ μετηνέχθη τοῦτο ἔπειτα καὶ ἐπὶ τὰ θηλυκά, π. χ. μεσ' ᾗς τὴν πόλι, μέσ' ᾗς τὴν νύχια κτλ.

ν ᾗ

Ὁ Κοριαῖς⁵ γράφει περὶ τῆς λέξεως «νά, μόριον δεικτικόν· παραφθορὰ τοῦ ἡνὶ τῶν παλαιῶν (ὅθεν τῶν Λατίνων τὸ en) κατ' ἀφαίρεσιν τοῦ η (ὡς καὶ ἀπὸ τὸ αἰτιολογικὸν ἦνα ἐγεννήθη τὸ νά) καὶ τροπὴν τοῦ ι εἰς α κατὰ τὸ χυδαιέστατον ἀκανετὸς ἀντὶ ἱκανός». Κατὰ τὸν Σ. Βυζάντιον⁶ προῆλθε τὸ νά ἐκ τοῦ ποιητικοῦ ἡνὶ (= ἰδού). Ὁ καθηγητὴς Γ. Χατζιδάκις⁷ δέχεται τὴν παραγωγὴν

¹ MNE 1,324.

² Ρωμαϊκὴ Γραμματικὴ 2,388.

³ Πβ. τὸν τύπον ἀνάμεσο πολλαχοῦ.

⁴ Πβ. καὶ ἀπὸ τὸ - ἀπ' τό, π. χ. ἀπ' τὸ χωριό, ἀπ' τὸν τόπο κτλ. Περὶ τῆς ἐρμηνείας ἀπὸ τὸ - ἀπ' τὸ ἰδὲ Ἰστορ. Λεξ. Ν. Ἑλληνικῆς ἐν λ. ἀπὸ (2,414β).

⁵ Ἄτακτα 1, 103.

⁶ Λεξικὸν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῆς διαλέκτου ἐν λ.

⁷ Ἀθηνᾶ 1 (1889) 332 κέξ. Πβ. Einleitung σ. 52, MNE 1, 55, 132 (100, 400), Λεξι-

τοῦ Κοραῆ καὶ ἐρμηνεύει τὸ α τοῦ *νά* κατὰ τὰ εἰς -α ἐπιρροήματα, ἥτοι κατὰ τὸ *πολλά, ἄριστα* κτ. εἶπον καὶ *ἀκόμα* (ἀκόμη), *δά* (δή), *ἐπά* (πῆ) κλπ. δέχεται δὲ ὅτι τὸ *ἐν* (*ἐν τοις, ἐν τοις* κτ.) εἶναι αὐτὸ τὸ ἀρχαῖον ἢ προφερόμενον *ἐν*. Ὁ G. Meyer¹ λέγει ὅτι εἶναι δυσχερὲς νὰ λεχθῆ ποῦ τὸ μόριον τοῦτο, τὸ ἐκτεινόμενον εἰς πάσας τὰς Βαλκανικὰς γλώσσας, ἐγεννήθη, νομίζει δὲ ἐκ τῆς Σλαβικῆς, διότι εἶναι τοῦτο οἰκεῖον πασῶν τῶν Σλαβικῶν γλωσσῶν (ἐξηγεῖ δὲ καὶ οὗτος τὸν τύπον *νάτε* παρὰ τὸ *νά* κατὰ τὸ σχῆμα *ἄμε-ἀμέτε*). Ὁ P. Kretschmer² κρίνει τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Meyer μὴ δικαιολογουμένην. Καὶ ὁ G. Rohlfs³ συνάπτει τὴν λέξιν πρὸς τὸ ἀρχ. *ἡρί*, καταλέγει δὲ τοὺς κατωιταλικοὺς τύπους *νά, νάνα, ἄν, ἀνοῦ* καὶ *ἡνά*.

Περὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ Meyer νομίζω καὶ ἐγὼ ὅτι δὲν ἀληθεύει. Λέξις δημιουργηθεῖσα κατὰ τοὺς Βυζαντιακοὺς χρόνους τὸ *νά* ἐν τῇ Ἑλληνικῇ εἶναι πιθανὸν ὅτι παρελήφθη ἐξ αὐτῆς εἰς τὰς Σλαβικὰς γλώσσας (πβ. ὅτι καὶ ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ ἔχομεν μόρια ἐκ τῆς Τουρκικῆς γλώσσης). Ὅπερ δὲ ἀποδεικνύει ὅτι τὸ μόριον *νά* δὲν δύναται νὰ εἶναι Σλαβικῆς ἀρχῆς, εἶναι ἢ χοῆσις αὐτοῦ εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κάτω Ἰταλίας καὶ τῆς Κύπρου, ἔνθα Σλαβικὴ ἐπίδρασις δὲν ὑπῆρξε, θὰ ἦτο δὲ ἀδύνατον νὰ παρελήφθη τοῦτο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἐκ τῶν Σλαβικῶν γλωσσῶν καὶ νὰ μετεκομίσθῃ εἰς Κύπρον ἢ Κάτω Ἰταλίαν.

Ἡ δὲ ἐρμηνεία τοῦ *νά* ἐκ τοῦ *ἡρί* τοῦ Κοραῆ, Βυζαντίου, Χατζιδάκι κλπ. νομίζω ὅτι δὲν εἶναι ἐντελῶς φανερὰ διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους. Ἐὖν *ἡρί* μετ' ἀφαιρέσειν τοῦ ἀρχικοῦ *ι* (*η*) καὶ κατὰ παρέκτασιν εἰς -α κατὰ τὰ οὕτω λήγοντα ἐπιρροήματα δὲν θὰ ἐγένετο *νά*, ἀλλὰ *νά*. Ἡ φύσις τοῦ οὐρανικοῦ φθόγγου *ν* δὲν μοῦ φαίνεται ὅτι θὰ μετεβάλλετο, ὅπως δὲν μετεβλήθη καὶ τοῦ *λ* ἢ τοῦ *κ*, διότι λέγεται *ἄλλοι-ἄλλοιᾶ* (*ὄχι ἀλλά*), *ἐκεῖ-ἐκειᾶ* κτ.⁴

Ἐκ τούτου συμπεραίνω ὅτι καὶ τὸ *νά* καὶ τὸ *ἐν* παρήχθησαν ἐκ τοῦ αὐτοῦ *ἡν*, ὅχι τὸ πρῶτον ἐκ τοῦ *ἡρί* καὶ τὸ *ἐν* ἐκ τοῦ *ἡν*. Κατὰ ταῦτα τὸ *ἡν* ἐγένετο **ἡνά* καὶ τοῦτο *νά*. Καὶ ἀπαντᾷ μὲν τὸ *ἡν* τοῦτο παρὰ ποιηταῖς, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἐλέγετο ἐν τῇ κοινῇ ὁμιλίᾳ καὶ ἠχορηστεύθη ἀντικατασταθὲν ὑπὸ τοῦ μεταγενεστέρου *ἰδοῦ*, ἐσώθη ὅμως διὰ τῆς προφορικῆς παραδόσεως. Ὁ τονισμὸς ἐπὶ τῆς

κορυφῆς. Ἄρχαιον 5 (1920) 12. Τοῦτο δέχεται καὶ ὁ Μ. Φιλήντας Γραμματικὴ τῆς Ρωμαϊκῆς γλώσσης 1148β καὶ Γλωσσογνωσία Ἑλληνικῆ 2, 47 παραβάλλον τὸ *ἡμί, δά, ἐτοῖ, ἀντίκρα, ἀλιά, ἐκειᾶ*.

¹ Neugriech. Studien 2,46.

² Der heutige lesbische Dialekt σ. 432.

³ Etymolog. Wörterbuch der unteritalien. Gräzität σ. 88, ἀριθμ. 770.

⁴ Ὁ Χατζιδάκις ἐν ΜΝΕ 1, 55 ἀναφέρει *ἡν* > *νά*, ἥτοι ἐνταῦθα ὁμιλεῖ περὶ τοῦ *ἡν* καὶ ὄχι περὶ τοῦ *ἡρί*.

ληγούσης (*ἡγά - γά*) πρόπει νά ἐρμηνευθῆ πιθανῶς κατ' ἐπίδρασιν τοῦ *ἰδοῦ* ἢ ἄλλης συνωνύμου λέξεως· κατὰ τὸ *ἰδοῦ* ἔληξε τὸ κατωιταλικὸν *ἀρού*, τὸ δὲ *ἡγά* εἶναι πιθανῶς προῖον νέας συμφύσεως (*ἦν + γά*).

Τὸ δὲ τελικὸν - *α* νομίζω ὅτι προῆλθεν ὄχι κατ' ἐπίδρασιν τῶν εἰς - *α* ἐπιρρημάτων, διότι τὸ *ἦν* δὲν ἦτο ἐπίρρημα (τοπικόν, χρονικόν ἢ ποσοτικόν), ἀλλ' ἐκ τινος λέξεως, ὡς τὸ *γεῖα* (ἀρχ. εἶα) ἢ ἐκ τινος πολυχρήστου συνεκφορᾶς, οἷα θὰ ἦτο κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους: *ἦν ἀτός* (*ἦν ἀτή*, *ἦν ἀτό*, *ἦν ἀτοι* κτ.), ἐξ ἧς προέκυψε τὸ *ν' ἀτός* καὶ τέλος τονισθὲν κατὰ τὸ *ἰδοῦ* ἢ τὸ *ἐν τος* ἐγένετο *γά τος*· εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι αἱ συνεκφοραὶ τοῦ *ἐν* καὶ τοῦ *γά* μετὰ τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας τοῦ γ' προσ. εἶναι πολυχρήστοι: *ἐν τος - γά τος*, *ἐν τη - γά τη* (*ἐν τοςες*, *ἐν τητος* κτ.). Κατὰ τὸ *γά* ἔληξε πιθανῶς καὶ τὸ *δά*.

Εἶναι ἐπίσης, γνωστὸν ὅτι τὸ *γά* κατήντησε προσσηματισμός, π. χ. λέγεται *ἀντοσνά*, *τουτοσνά*, *τοσοσνά*, *ἐκειροσνά*, *ἐγωνά - ἐσονά*, *ὄχινά*, *ἐδωνά*, *ἐκεινά*, *τωροσνά* κτ. Ὁ προσσηματισμὸς προῆλθεν ἐκ τῆς ἐν προτάσει συνεκφορᾶς· ἐλέγετο π. χ. *γά*, δὲ *σωπαίνω* καὶ ἔπειτα δὲ *σωπαίνω*, *γά* καὶ ἀντὶ τῆς ἀποφατικῆς προτάσεως *ὄχι γά - ὄχινά*· ἢ ἐκ φράσεως *γά*, *αὐτός ἦρθε - ἀντοσνά ἦρθε*, *γά*, *ἐκεῖνος ἔφυγε - ἐκειροσνά*, *γά ἐδῶ - ἐδωνά* κτ. Ὅτι δ' οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα δεικνύουν λέξεις διατηροῦσαι τὸ *γά* καὶ ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τέλει, π. χ. *γά δωνά* ἐν Τήλῳ, *γάτσινα* ἐν Ἰμβρῳ (νά, ἔτσι νά), *γά τοςνά* ἐνιαχοῦ. Προσέλαβον δὲ τὸ *γά* τοῦτο πᾶσαι αἱ δεικτικαὶ ἀντωνυμῖαι καὶ εἰς τὰ ἰδιώματα ἔχομεν τύπους αὐτῶν εἰς - *γά* καὶ μόνον ἄρσεν. - *γάς* (τὸ τελικὸν - *ς* τοῦ δευτέρου τύπου κατ' ἐπίδρασιν τοῦ ἄρσενικοῦ γένους).

γάρ - τισάρ - μισάρ

Κατὰ τὸν Κοραῖν¹ ὁ σύνδεσμος *γάρ* ὦν ἐν χρήσει παρὰ Πτωχοπροδορόμῳ δὲν σημαίνει τίποτε καὶ ἐξηλείφθη ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς, ἀλλὰ πάλιν² «τὸν ἐφυλάξαμεν εἰς μόνον τὸ *μισάρι* (χυδ. *μισάρις*) ἐρωτηματικόν... Εἰς τὴν αὐτὴν σημασίαν μεταχειριζόμεθα καὶ τὸ *τισάρι*». Ὁ Σ. Βυζάντιος³ παράγει τὸ *μισάρι* ἐκ τοῦ *μισάρ* καὶ τὸ *τισάρι* ἐκ τοῦ «τὶ γάρ, ἦ...». Καὶ κατὰ τὸν Α. Πασπάτην⁴ «ἡ λέξις [τισάρι μου] εἶναι τὶ γάρ». Καὶ κατὰ τὸν Σ. Ψάλτην⁵ «*μισάρ* σύνηθες ἐρωτημ. μόριον ἰσοδυναμοῦν σχεδὸν τῷ ἀρχαίῳ *μὴ γάρ*...» καὶ⁶ «τὶ

¹ Ἄτακτα 1,70 καὶ 97.

² ἔνθ' ἀν. 1,150.

³ Λεξικὸν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῆς διαλέκτου³, Ἀθῆναι 1874, ἐν ἰλλ. *μισάρι*, *τισάρι*.

⁴ Χιαζὸν γλωσσάριον ἐν λ.

⁵ Θρακικά, Ἀθῆναι 1905, σ. 190.

⁶ ἔνθ' ἀν. σ. 90.

γάρο, σύνδ. ἐρωτημ.: τί γάρ...». Ὁμοίως ἐρμηνεύει καὶ ὁ P. Kretschmer¹.

Κατωτέρω θέλω ἐπιχειρήσει νὰ ἐρμηνεύσω τύπους τινὰς τοῦ γάρ, τιγάρ καὶ μηγάρ καὶ νὰ δείξω πῶς τὰ ἐρωτηματικά ταῦτα μόρια προῆλθον.

Τύποι τοῦ γάρ (= μήπως, ἴσως) εἶναι: γάρ (Πελοπόνν.), γάρεις (αὐτόθι), γάρει (αὐτόθι), γάρεις (Κρήτη, Πελοπόνν.), γάρῳ (Πελοπόνν.), γάρεις καὶ νιάρῳ (Σάμος), γάρ (Πελοπόνν.) Τύποι τοῦ μηγάρ: μηγάρ, μαγάρ, μηγγάρ, μηδάρ, μήγας, μήδαο, μάο, μηγάρει, μηγαρί, μηγάρεις, μηγάρῳ, μήγεις, μήγαρεις, μήγεις, μήγας, μηγαρίεις, μηγαρί, μήγαι (= ἀλλά), μεγάρει, μηγάρος, μαγάρῳ μάγαρῳ, ἀπήγαιεις, μακάρῳ, μάκαρῳ, μάρες, μηγαροπῶς. Τύποι τοῦ τιγάρ: τιγάρ, τσιγάρ, τιγάρεις, τιγάρεις, ταίγεις, τίγας, τίγαρεις, τίγαρει, τίγαρει, τίγαρες, τίαρεις, τιγαρίεις, τιγάρει, τιγάρεις, τίγαρι, τιγάρει, τιγάρειμ, τσιγάρεις, τσιγάρειμ, τσιγάρειμον, τιγάρειμους, τιγαρές, τιγάρπως, τίγαριμους.

Οἱ τύποι οὗτοι σημαίνουν ἀραγε, μήπως. Ἐκ τούτων μαγάρ (Κύμη) κατ' ἀφομοίωσιν τοῦ *i* πρὸς τὸ *a*, μάο καθ' ἀπλοποίησιν *μαῶ < μαγάρ, μηγγάρ (Ροδόπη) μετὰ τῆς παλαιῆς προφορᾶς τοῦ *γ* ὡς *g*, μηδάρ (Φθιώτις) ἀντὶ μηγγάρ κατ' ἐπίδρασιν τοῦ δά (πβ. μὴ δὰ ἔγινες μέγας;), μήγας (Μάδυτος) κατὰ μετάθεσιν τοῦ *ρ* ἀντὶ μήγαρῳ, μακάρῳ (Ἡπειρος) καὶ μάκαρῳ (Κύμη) ἀντὶ μηγάρῳ μήγαρῳ (πβ. μαγάρ ἐν Κύμη) κατ' ἐπίδρασιν τοῦ μακάρει, ταίγεις (Λιβύσσιον) ἐκ τοῦ τι(γ)άρεις, πβ. ἀνωτέρω μάο, τσιγάρεις κλπ. διὰ τσιτακισμοῦ.

Περὶ τῶν τύπων εἰς -*ι* ὁ Κοραῆς² ἐρμηνεύει τὸ μηγαρί «κατὰ προσοχηματισμὸν Ἀττικόν, ὡς τῶν παλαιῶν τὸ νωγαρί καὶ νωγμερί, ἀντὶ τοῦ νῶν γάρ καὶ νῶν μέν... Εἰς τὴν αὐτὴν σημασίαν μεταχειριζόμεθα καὶ τὸ τιγάρει», ὁ δὲ Σ. Βυζάντιος³ ἀκολουθῶν ἴσως τὸν Κοραῆν ἐρμηνεύει τὸ μηγάρει ἐπίσης «κατὰ πρόσληψιν ἀρχαιοτάτην» καὶ τὸ τιγάρει ἐκ τοῦ «τί γάρ, ἦ...». Νομίζω ὅτι οἱ εἰς *i* τύποι μηγάρει (πολλαχοῦ) καὶ μεγάρει (Μάνη) καὶ μηγαρί (Χίος) καὶ τιγάρει (Πελοπόννησος, Χίος κ. ἄ.) προῆλθεν ἐκ τοῦ μηγάρ καὶ τιγάρ λήξαντος κατὰ τὸ τί, διατί, μήτι (ἐν Κ. Διαθήκῃ).

Οἱ εἰς -*ις* τύποι ἠρμηνεύθησαν ὑπὸ τοῦ P. Kretschmer⁴ ὡς ἔχοντες τὸ -*ις* ἐκ τῶν ἄλλων εἰς -*ις* ἐπιρρημάτων, οἷον νωοίς κττ.⁵ Ἀλλὰ παρατηρῶ ὅτι τῶν τύπων γάρεις, μηγάρεις (καὶ μήγαρεις) καὶ τιγάρεις (καὶ τίγαρεις) προηγούνται οἱ τύποι οἱ λήγοντες ἀπλῶς εἰς -*ι*, ἥτοι μηγάρει, τιγάρει κττ., περὶ τῶν ὁποίων

¹ Der heutige lesbische Dialekt, Wien 1905, στήλη 362.

² Ἄτακτα 1, 150.

³ ἔνθ' ἄν.

⁴ ἔνθ' ἄν.

⁵ Πβ. καὶ Γ. Χατζιδάκω, Ἐπιτηρίς Πανεπ. Ἀθηνῶν 7 (1910/1) 83.

ἐγένετο λόγος. Περαιτέρω δὲ ἔχομεν καὶ τύπους λήγοντας εἰς -εσ καὶ εἰς -ε, οἷον γάρω (Πελοπόνν.), γάρως (Κρήτη, Πελοπόνν.), μεγάρω (Μάνη) καὶ μάρες (Σινόπη), τίγαρω (Πελοπόνν. καὶ τιγάρω αὐτόθι), τίγαρες (Πελοπόνν. καὶ τιγάρες αὐτόθι)· οἱ εἰς -ε τύποι ἔληξαν κατὰ τὸ συνώνυμον ἐρωτηματικὸν μόριον ἄραγε ἐξίσου εὐχρηστον μέχρι σήμερον. Οἱ δὲ εἰς -ς τύποι ἅπαντες (γάρως καὶ γάρως, μηγάρως καὶ τιγάρως - τιγάρως, τίγαρμον - τιγάρμον κττ.) προσέλαβον τὸ σ ἀναλογικῶς καὶ δὴ κατὰ τὸ συνών. μήπως, καθ' ὃ καὶ τὸ ἄραγε παρὰ τὸ ἄραγε. Οἱ τύποι γάρως (Πελοπόνν.), μηγάρως (Κύμη, Ἐπιβάται, Λέσβος) καὶ μαγάρως (Κύμη) καὶ μάγαρως (Μακεδονία) καὶ μακάρως (Ἡπειρος) καὶ μάκαρως (Κύμη) προῆλθον μετ' ἀποβολὴν τοῦ ἀτόνου *i* εἰς τὰ βόρεια ἰδιώματα, ὁμοίως τοῦ *i* παρὰ τὸ ρ εἰς τὰ νότια. Περαιτέρω γὰρ (Καλάβρυτα, Πυλία) ἀντὶ γάρως (γάρως) ἀπόλεσε τὸ ρ ἐξ ἀπλοποιήσεως τοῦ συμπλέγματος ρσ + συμφ. (π. χ. γάρως τρώει; ἢ γάρως θέλει;).

Τὸ μηγάρω καὶ τιγάρω προῆλθον ἐκ φράσεων, οἷαι «μη γάρω θέλη νὰ εἶπη;» (= μήπως λοιπόν...), «τὶ γάρω; θέλει νὰ φάγη;» κττ., ὅθεν «μηγάρω θέλη νὰ εἶπη» (= μήπως θ. ν. εἶ.), «τιγάρω θέλει νὰ φάγη;» (= μήπως θ. ν. φ.). Γενομένου δὲ ἄλλως τοῦ χωρισμοῦ εἰς φράσιν, οἷα «τὶ γάρω; θέλει νὰ φάγη;» ἦτοι «τί; γάρω θέλει νὰ φάγη;» τὸ γάρω προσέλαβε σημασίαν ἐρωτηματικῆς μορίου καὶ οὕτω χρησιμοποιεῖται πολλαχοῦ «γάρω ἔρχεται;» (= μήπως ἔρχεται;). Ἐὰν δὲ τὸ μηγάρωπος καὶ τὸ τιγάρωπος, ἀμφοτέρω ἐν Μεγαλοπόλει, δὲν εἶναι σύμφωντα, μηγάρω + μήπως καὶ τιγάρω + μήπως, δύναται νὰ νοηθῆ τὸ τιγάρωπος ἐκ φράσεων, οἷα «τὶ γάρω; πῶς θέλεις σύ...;», ἔπειτα δ' ἐλέγχθη καὶ μηγάρωπος. Ὁμοίον πρὸς τὸ τιγάρω καὶ τὸ μηγάρω εἶναι τὸ τῆς Κ. Διαθήκης ἰνατὶ ἐκ τῆς φράσεως «ἴνα τὶ γένηται;».¹

Οἱ τύποι τιγάρωμι² (ἀντὶ τιγάρωμιον, Σάμιος), τσιγάρωμι² (Θράκη), τσιγάρωμιον (Χίος), γιγάρωμιον (Χίος) καὶ τίγαρμον (Χίος) προῆλθον ἐκ τοῦ τιγάρωμιον εἰς φράσεις, οἷα «τιγάρω μοῦ μιλεῖ;» (= μήπως μοῦ μ.), «τιγάρω μοῦ δίδει τίποτε;» κοῦκ. Οὕτω γιγάρωμιον ὡς μία λέξις. Οἱ μετὰ τοῦ -ι- τύποι (τιγάρωμι², τσιγάρωμιον, γιγάρωμιον) προῆλθον παρὰ τὸν ἀπλοῦν τύπον τιγάρωι, περὶ τοῦ ὁποίου ἀνωτέρω.

Ἡ κίνησις τοῦ τόνου μηγάρω - μήγαρο, τιγάρω - τίγαρο ἐρμηνεύεται ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς λέξεως, ἢ ὁποία ἀποτελεῖται ἐκ δύο μονοσυλλάβων μὴ γάρω, τί γάρω, ἐπὶ τῶν τρισυλλάβων καὶ προπαροξυτόνων μήγαρις κττ. - τίγαρε κττ. κατὰ τὸ ἄραγε, ἐπὶ τῶν τρισυλλάβων ὀξυτόνων κατὰ τὸ διατί, ἰνατὶ κτῶ.

Δ. ΓΕΩΡΓΑΚΑΣ

¹ Ἰδ. A. Debrunner - Fr. Blass' Grammatik des neutestam. Griechisch, Göttingen 1931, σ. 9, § 12,